

L'enfance est le sommeil de la raison

(Jean Jacques Rousseau: *Emile ou de l'éducation*. OC IV, p. 344)

Segurament hi ha moltes maneres d'interpretar aquestes paraules de Jean Jacques Rousseau. Jo, ara, les interpreto de la manera següent: en la infància hi ha latent, encara no desperta, la capacitat de raonar; la capacitat, però, hi és, com també hi és la capacitat del llenguatge. Almenys així ho presumiu la gramàtica generativa. El desenvolupament del llenguatge infantil ha esdevingut en les darreres dècades una font de dades inesgotable que, sens dubte, permet conèixer amb més profunditat la facultat del llenguatge i, també, contrastar les diferents alternatives teòriques que pretenen donar-ne compte. Els nou articles que integren el cinquè volum de la *Catalan Journal of Linguistics*, titulat *Acquisition of Romance languages* i editat per Anna Gavarró i Conxita Lleó, persegueixen aquest objectiu. Els treballs inclouen l'anàlisi dels diferents nivells de la gramàtica –fonètic, fonològic, morfològic i sintàctic– i es focalitzen en l'adquisició d'algunes llengües romàniques, com ara el català, l'espanyol, el francès, el portuguès i el romanès. En les línies que segueixen ressenyo les aportacions d'aquests treballs que considero més interessants, organitzades al voltant d'un seguit de qüestions.

1. *D'on provenen les formes subjacents?* En els darrers anys, la recerca en adquisició fonològica s'ha centrat primordialment en la manera com els infants produeixen les formes adultes que senten, les quals actuen d'input, i s'ha fixat de manera especial en tots aquells processos fonològics que expliquen les discrepàncies entre aquestes formes i les produïdes pels infants. En canvi, la recerca en la variació al·lofònica i al·lomòrfica, que tradicionalment ha interessat els estudis de la fonologia adulta, ha quedat al marge de les investigacions en adquisició fonològica: aquesta variació, com és sabut, és decisiva per determinar quins contrastos són rellevants en una llengua i per establir-ne les representacions lèxiques. Amb aquest propòsit, en l'article «Allophony and allomorphy cue phonological acquisition: evidence from the European Portuguese vowel system», Paula Fikkert (Radboud University Nijmegen) i Maria João Freitas (Universidade de Lisboa) investiguen l'adquisició de les alternances vocàliques en portuguès europeu a partir de dades longitudinals de set infants d'entre 11 i 43 mesos. L'estudi conclou que l'alt grau d'alternances morfològiques en el llenguatge dels adults, així com els processos fonològics, ajuden els infants a adquirir el sistema fonològic de la llengua de manera decisiva i en etapes ben primerenques del desenvolupament fonològic. Un dels àmbits de la fonologia del portuguès que s'analitza en l'article amb més profunditat és la producció de les vocals /a/ i /e/ tòniques, que en la llengua adulta experimenten alguns canvis en funció del context segmental (1).

1) Neutralització de /a/ i /e/ tòniques en funció del context segmental

/a/ → [ɐ]	_____ / Consonant nasal [+accent]	Cfr. ar[ɛ̃]nha, c[ɛ̃]ma 'aranya' 'llit'
/e/ → [ɐ]	_____ / Consonant palatal [+accent]	Cfr. des[ɛ̃]nhos, ab[ɛ̃]lha 'dibuixos' 'abella'

Les autores comproven que els infants, els quals produeixen primer les vocals que formen part de l'inventari vocàlic tònic (2a) i després les que formen part de l'inventari vocàlic àton (2b), produeixen les vocals [a] (en un 11% dels casos) i [e] (en un 26% dels casos) en contextos de neutralització, això és davant de nasal i de consonant palatal, respectivament, i quan en el llenguatge dels adults apareix incondicionalment [ɐ]; aquest comportament sembla que només és explicable si s'assumeix que els nens són capaços d'accedir a les alternances morfològiques que els permeten saber quines són les vocals que subjauen al darrere de les realitzacions adultes amb [ɐ] i, també, a les alternances al·lofòniques de les vocals /a/ i /e/, això és, a les realitzacions d'aquestes vocals en contextos que no impliquin una consonant nasal i palatal.

2) Sistemes vocàlics en portuguès

a.	Sistema vocàlic tònic			b.	Sistema vocàlic àton		
<i>altes</i>	i		u	<i>altes</i>	i		u
	e		o		ɛ		
<i>baixes</i>	ɛ	a	ɔ				
<i>RTR</i>	<i>cor</i>	<i>dor</i>	<i>lab</i>		<i>cor</i>	<i>dor</i>	<i>lab</i>

La dificultat no és poca si es té en compte que les realitzacions vocàliques a partir de les quals descobrim les representacions subjacents són producte d'un procés fonològic de reducció vocàlica de /a/ a [ɐ] i de /e/ a [i]:

3)

Input de l'adult	Producció adulta (input de l'infant)	Producció infantil (output de l'infant)	Referent: Percepció de la vocal en altres contextos
des/e/nhos	[ɛ̃]	[e]	des[i]nhinos (posició àtona) /e/
	=		m[e]sa (context no palatal)
ar/a/nya	[ɛ̃]	[a]	ar[ɐ]nhina (posició àtona) /a/
	=		sap[a]to (context no nasal)

Amb tot, seria interessant investigar de quina manera els nens produeixen aquestes mateixes vocals quan no estan subjectes a alternances morfofonològiques; d'aquesta manera, es podria validar la hipòtesi de les autores i es podria avançar un xic més en el debat sobre la determinació de les representacions lèxiques en els casos en què hi ha ambigüitat.

2. *Com s'adquireixen les codas en català?* En les llengües romàniques, la coda és el constituent sil·làbic que més dificultats representa per als infants i que, per tant, s'adquireix més tard. Hi ha diferents factors, però, que poden contribuir a una adquisició i a un desenvolupament més ràpids de l'estructura sil·làbica i, més específicament, de les codas. Un d'aquests factors és l'accent: les síl·labes accentuades, d'una banda, solen protegir el material segmental i eviten, per tant, processos fonològics de reducció i/o elisió, i de l'altra, afavoreixen el processament del llenguatge, de manera que poden accelerar l'adquisició d'un component sil·làbic determinat. Un altre factor és la posició dins del mot: en general, són les posicions extremes, com ara la inicial i la final, les que afavoreixen l'adquisició dels diferents constituents sil·làbics. Un altre factor, encara, és l'estatus morfològic: el contingut morfològic d'un determinat constituent, en efecte, pot apressar-ne l'adquisició. Les característiques segmentals, com és sabut, també poden repercutir en la manera com es desenvolupen els diferents elements sil·làbics i poden variar en funció del tipus de llengua de què es tracti: així, en llengües com ara l'alemany o el portuguès europeu, les consonants obstruents s'adquireixen abans que les sonants, i dins de les obstruents s'adquireixen abans les fricatives; en canvi, en espanyol s'adquireixen abans les sonants que les obstruents. La freqüència amb què apareixen determinades estructures sil·làbiques en una llengua, finalment, també és determinant, atès que, com més freqüent és una estructura en la llengua adulta, més aviat serà adquirida per part dels infants. En l'article «The development of codas in Catalan», Pilar Prieto (Universitat Autònoma de Barcelona – ICREA) i Marta Bosch (Universitat Autònoma de Barcelona) investiguen de quina manera aquests factors influeixen en l'adquisició de les codas en català a partir de l'anàlisi longitudinal de quatre infants d'entre 1 any i 3 anys aproximadament. Les autores conclouen que l'accent, la posició dins del mot i la qualitat segmental influeixen decisivament en l'adquisició de les codas en català: les codas sil·làbiques s'adquireixen aviat en català, i les codas en síl·labes accentuades s'adquireixen abans que les codas en síl·labes inaccentuades (cfr. *timbal* [tibál], *perdut* [pəðút], *sortit* [tuít], *dormint* [mumín], *pantalons* [patalóns], etc.); les codas en posició final de mot s'adquireixen abans que en posició interior de mot, independentment de la posició de l'accent (cfr. *cérvols* [téβuls]); i la freqüència de certes estructures en la llengua ambiental (*i.e.* codas, codas en posició final de mot i codas en síl·labes accentuades) n'expliquen l'adquisició primerenca. En canvi, el fet que les consonants incloguin informació morfològica no en facilita especialment l'adquisició, a diferència del que ocorre, per exemple, en llengües com el portuguès. Finalment, sembla que sí que és significativa la qualitat segmental de la consonants en la posició de coda: s'adquireixen primer les oclusives, les nasals i les semivocals i, després, les ròtiques i les laterals. És interessant comprovar com aquest comportament entra en contradicció amb l'adduïda tendència de les llengües a preferir decreixences de sonicitat mínimes respecte del nucli sil·làbic quan es tracta de les codas, fet que segurament pot explicar-se per la dificultat articulatòria de les consonants líquides. De fet, convindria dur a terme un estudi comparatiu del desenvolupament dels diferents tipus de consonants en la posició d'obertura i en la posició de coda per validar la suposada inclinació de les llengües a preferir consonants mínimament sonants en la posició d'obertura i consonants màximament sonants en la posició de coda.

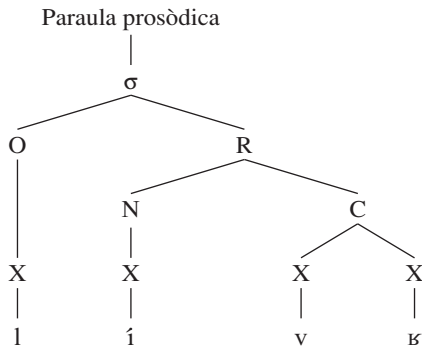
3. *Quina representació sil·làbica és més apropiada per als grups consonàntics finals en francès?* En francès, la representació sil·làbica de les consonants i els grups de consonants en posició final de mot ha estat motiu de controvèrsia durant les tres darreres dècades. Segons alguns autors, aquesta llengua té una rima màximament bimoraica, en la qual només es permet una consonant en la posició de coda sil·làbica. Segons altres autors, aquesta consonant ha de ser necessàriament so-

nant. Altres autors, encara, proposen que qualsevol consonant en posició final de mot se sil·labifica com una obertura d'una síl·laba amb nucli buit. La controvèrsia, però, no neix arran de les consonants finals aïllades o dels grups de consonants finals qualssevol, sinó arran dels grups finals d'obstruent seguida de sonant; partint del supòsit que estan sil·labificats en la posició de coda, aquests grups transgredeixen la restricció segons la qual els segments dins de la síl·laba han de tenir un grau de sonicitat decreixent respecte del nucli sil·làbic (3), i, per tant, es fa difícil interpretar-los com a codas (4) i és temptador interpretar-los com a obertures (5, 6).

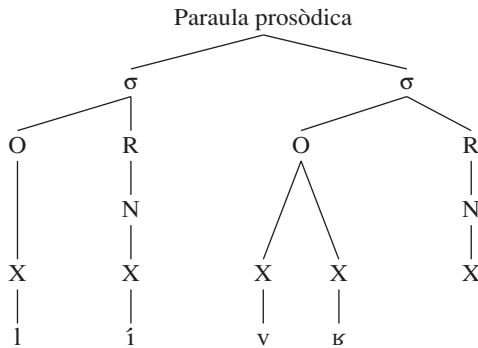
3) Grups consonàntics finals en francès

sable [sábl] 'sorra'
 livre [lívr̥] 'llibre'

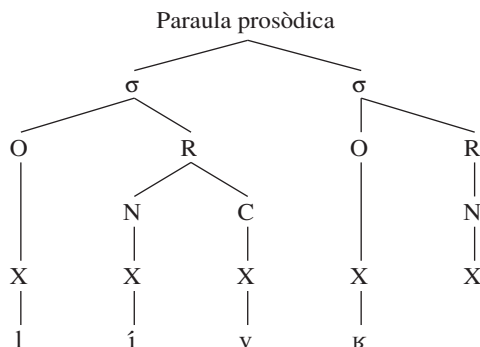
4) Grups consonàntics finals interpretats com a codas

5) Grups consonàntics finals interpretats com a obertures

6) Grups consonàntics finals interpretats com a codex i obertures

En el treball «The acquisition of word-final clusters in French», Katherine Demuth (Brown University) i Margaret Kehoe (Universität Hamburg) miren de fer decantar la balança cap a una de les dues interpretacions a partir de dades relatives a la producció dels grups d'obstruent seguida de sonant, tant en posició final com en posició inicial de mot, en infants francesos d'entre 1 any i 10 mesos i 2 anys i 9 mesos. Les dades relatives a la producció i a l'adquisició d'aquests grups, amb tot, demostren que totes dues interpretacions són legítimes, però que, en tot cas, no poden considerar-se definitives. D'una banda, els grups d'obstruent seguida de sonant en posició final de mot es produeixen amb més errors que els mateixos grups en posició inicial, la qual cosa demostra que s'adquireixen després i que, per tant, requereixen una representació sil·làbica diferent (*i.e.* coda *vs.* obertura). D'altra banda, la simplificació d'aquests grups –en general amb elisió de la sonant i preservació de l'obstruent– no fa distincions en funció de si el grup es troba en posició inicial (cfr. *fromage* [fomáz], amb elisió de la líquida) o en posició final (cfr. *tigre* [tíg], també amb elisió de la líquida), i aquesta semblança de comportament insinua que admetrien la mateixa representació sil·làbica, en la posició d'obertura. Així mateix, els infants tendeixen a inserir una vocal epentètica al darrere d'aquests grups finals (cfr. *sable* [sáblə], *chambre* [jámbɾə]), i això també donaria suport a una mateixa representació sil·làbica en la posició d'obertura d'aquests grups. No obstant això, aquestes deduccions són, tal com es reconeix en l'article, un xic simplistes. Pel que fa a la primera, podria ser que l'adquisició d'obertures en síl·labes amb nucli buit fos posterior a l'adquisició d'obertures amb nucli, de manera que l'adquisició més tardana dels grups consonàntics finals en relació amb els inicials no estaria necessàriament relacionada amb una representació sil·làbica distinta. Pel que fa a la segona, hi ha molts factors de tipus articuladori (com ara la dificultat en la producció de determinades sonants, com ara la [r]) i de tipus perceptual (com ara la millor percepció de la consonant precedida de vocal, *i.e.*, l'obstruent, que de la consonant precedida de consonant, *i.e.*, la sonant), de manera que l'existència d'errors de les mateixes característiques en posició final i en posició inicial no necessàriament determina una mateixa representació sil·làbica per a aquests grups. Més informativa és, per a les autores, la inserció d'una vocal epentètica després d'aquests grups consonàntics finals; ara, per bé que aquest comportament podria donar suport a la hipòtesi que els infants interpreten aquestes consonants finals com a obertures, no necessàriament és així ja que potser s'insereix la vocal per la dificultat articuladoria que representen aquests grups consonàntics en posició final.

4. *Quin és el desenvolupament prosòdic del francès?* L'estructura prosòdica del francès ha estat tradicionalment objecte de controvèrsia: no hi ha acord sobre si aquesta llengua té accent i sobre si té projecció de peus mètrics. El francès és una llengua amb prominència en la síl·laba situada més

a la dreta de la frase; segons alguns investigadors, aquesta prominència fa evident la presència d'un peu iàmbic construït al límit dret de la frase; altres investigadors, en canvi, consideren que el francès no admet peus mètrics i que l'«accent» és un efecte propi del final de frase. Els sistema prosòdic del francès és, en efecte, extremament complex, i això és així perquè contravé moltes de les tendències que caracteritzen les llengües amb projecció del peu mètric: el domini d'assignació de l'accent és la frase i no el mot, hi ha accent inicial optatiu, a banda del final obligatori, i es transgredeixen freqüentment les restriccions referents a la minimalitat del mot. En l'article «Prosodic structure in child French: evidence for the foot», Heather Goad i Meaghan Buckley (McGill University) demostren que, malgrat la dificultat que el sistema prosòdic del francès representa per al lingüista i, també, per a l'infant que adquireix la llengua, el desenvolupament gramatical, concretament el d'una nena del Quebec entre l'any i els dos anys, està regulada per restriccions universals no necessàriament respectades per la llengua de l'entorn: en l'article es demostra que la gramàtica de la nena, a diferència de la dels adults, satisfà la restricció BINARIETAT DELS PEUS (FOOT BINARITY), circumstància que es reflecteix en fenòmens de truncament (cfr. *difficile* [difisíl] → [fisíl], d'allargament vocàlic (cfr. *oui* [wí] → [wí:]; *pas* [pá] → [pá:]) i d'afegiment sil·làbic (cfr. *oui* [wí] → [əwí], *non* [nō] → [ɪnæ]) i en una prosodificació diferent dels elements lèxics i dels elements funcionals (cfr. *escargot* [eskaʁgó] → [kækó] vs. *un bébé* [ābēbé] → [bēbé]). En definitiva, la gramàtica de l'infant estudiat és més semblant a la dels nens que adquireixen altres llengües que respecten les restriccions de bona formació prosòdica que no pas a la gramàtica de la llengua de l'entorn, això és, la del francès.

5. *De quina manera la fonologia interacciona amb la morfologia?* La interrelació que s'estableix entre els components fonològic i morfològic de la gramàtica i les influències recíproques han estat a bastament estudiades i corroborades en els estudis dedicats al llenguatge dels adults: per exemple, la tria dels al·lomorfs de plural en espanyol, *i.e.* /s/, quan el radical nominal acaba en vocal, i /es/, quan acaba en consonant, està condicionada fonològicament, en la mesura que quan el radical acaba en consonant s'escull /es/ i no /s/ per evitar una coda complexa (cfr. **camions*, **fiels*). Aquesta interrelació no ha estat tan estudiada, en canvi, en el llenguatge dels infants.

En l'article «Early acquisition of nominal plural in Spanish», Conxita Lleó (Universität Hamburg) investiga precisament una de les manifestacions d'aquesta interrelació, i més concretament la de la influència que la fonologia exerceix sobre la morfologia. A partir de l'observació de la producció de mots en tres infants monolingües espanyols i de dos infants bilingües d'espanyol i alemany, l'autora investiga el desenvolupament del plural nominal en espanyol: les dades analitzades demostren que la producció de la marca de plural /s/ en els infants depèn estretament del desenvolupament de les còdes en els elements lèxics, és a dir, els nens només expressen correctament la marca de plural quan ja són capaços de produir de manera generalitzada consonants en la posició de coda. No obstant això, l'expressió incompleta de la marca de plural, en forma de /e/ (corresponent a l'al·lormorf de plural /es/) o mitjançant els determinants /lo/ i /uno/ (sense la *s* final), també és possible quan els nens encara no són capaços de produir consonants en posició de coda, la qual cosa demostra que el plural pot adquirir-se conceptualment abans d'expressar-se formalment de manera correcta. L'article arriba a altres conclusions interessants, com ara que els nens bilingües espanyol-alemany adquireixen les còdes abans i que, per tant, són capaços d'expressar el plural més aviat, que les còdes que formen part dels radicals s'adquireixen abans que les còdes corresponents a la marca de plural –comportament que es desmarca de la hipòtesi de Freitas *et al.* (2000) segons la qual en portuguès les còdes corresponents al plural s'adquireixen abans que la resta de còdes–, que l'adquisició del plural en espanyol segueix els estadis 1 /e/ → 2 /s/ → 3 /es/, o que, en el llenguatge infantil la paraula prosòdica només admet una marca de plural. L'article acaba insistint que, per entendre el desenvolupament morfològic de la parla infantil, cal examinar-ne primer el desenvolupament prosòdic i, molt especialment, el de l'estructura sil·làbica.

6. *Quins factors determinen el desenvolupament dels clítics pronominals?* Els estudis en adquisició morfològica han establert que els infants adquireixen els clítics d'objecte directe seguint dos patrons diferents en funció de la llengua de l'entorn. Un tipus de patró engloba les llengües en què la producció de clítics d'objecte directe és problemàtica per als infants (francès, italià i català); això es manifesta en l'omissió freqüent d'aquests elements en contextos obligatoris i en la seva adquisició tardana, o bé en l'ús dels elements nominals; l'altre tipus de patró inclou les llengües en què l'adquisició d'aquests elements no és especialment difícil (espanyol i grec), i això es tradueix en un índex baix d'omissió dels clítics en contextos obligatoris, en l'aparició primerenca d'aquests elements i en la correcta substitució dels sintagmes nominals per aquests elements.

En l'article «Acquisition of pronominal clitics in Romanian», Maria Babyonyshev i Stefania Marin (Yale University) demostren que, contràriament als resultats d'estudis anteriors (Avram 1999), el romanès pertany al grup de llengües en què els infants no presenten dificultats especials a l'hora d'adquirir els clítics pronominals. I això ho demostren a partir de tres experiments en què s'analitza la producció elicitada de 25 nens romanesos d'entre 2 i 3 anys i 10 mesos. Segons les autores, l'*Unique Checking constraint*, proposat per Wexler (1998, 2003) per donar compte de l'estadi de l'infinitiu opcional en l'adquisició lingüística, podria determinar aquest comportament dispar. Aquesta restricció estableix que, en les gramàtiques primerenques, un element nominal no es pot moure a través de més d'una projecció funcional en el decurs de la derivació: llengües com ara el francès, l'italià o el català, en què hi ha concordança de participi, les característiques de gènere i nombre de l'element nominal es manifesten no solament en el clític sinó també en el participi i seria per això que en aquestes llengües l'adquisició dels clítics és delicada; en canvi, en grec i espanyol, en què no hi ha concordança de participi, les característiques de l'element nominal es manifesten en un sol element, el clític, i això n'afavoreix l'adquisició. Potser aquesta interpretació és vàlida per a llengües com ara el francès o l'italià, però en el cas del català és estrany atribuir la tardança en l'adquisició dels clítics a l'existència de la concordança de participi, en la mesura que es tracta d'un fenomen no generalitzat i en franca recessió en el llenguatge dels adults.

7. *Condueixen a resultats diferents la producció elicitada i la producció espontània?* Els estudis en adquisició dels clítics d'objecte directe en francès han registrat comportaments divergents en funció de la font de les dades: mentre que la producció espontània sembla que exhibeix un alt grau de realitzacions amb el sintagma nominal complet, la producció elicitada es decanta per l'omissió del clític. En l'article «Theoretical implications of object clitic omission in early French: Spontaneous vs. Elicited Production», Michaela Pirvulescu (University of Toronto at Mississauga) descobreix que, de fet, no hi ha diferències en funció de la font de les dades i que els infants opten de manera força generalitzada per l'omissió del clític, tant si es tracta de producció espontània com de producció elicitada. Això és així perquè els estudis anteriors consideraven il·lícites omissions de fet no ho són –ni tan sols en la gramàtica adulta– si es té en compte el context discursiu. Les dades analitzades per l'autora demostren que els clítics s'adquireixen de manera progressiva i que, durant un període de l'adquisició, apareixen opcionalment alternant amb l'omissió. L'autora es planteja, d'una banda, per què els infants tarden tant a adquirir els clítics i, de l'altra, per què, un cop adquirits, tendeixen a ometre'ls amb tanta freqüència. El fet que l'omissió del clític conviski amb la presència del clític suposa un problema per a les teories que imputen l'omissió d'aquests elements a la dificultat que representen en el procés d'adquisició: segons alguns autors (cfr. Jakubowicz & Nash 2001), els infants tenen problemes a l'hora de fer emergir el clític en la seva posició d'argument precisament perquè no constitueixen arguments canònics; els nens prefereixen, en canvi, fer emergir l'argument canònic en aquesta posició, el substantiu, malgrat les restriccions discursives que afavoreixen elements pronominals. El fet que l'omissió sigui molt més elevada en la gramàtica dels infants que en la dels adults podria imputar-se a una tria paramètrica incorrecta d'objecte nul –semblant a la que ocorre en xinès–, activa en un estadi primerenc de l'adquisició. Amb tot, a parer de l'autora aquestes interpretacions no poden ser considera-

des definitives i fan evident la necessitat d'investigar encara més l'adquisició dels clítics pronominals en francès.

8. *Què és primer, la morfologia o la sintaxi?* En els darrers anys s'ha originat un cert debat al voltant de la relació que s'estableix entre morfologia i sintaxi: es discuteix si l'estructura de les paraules és un reflex de les operacions sintàctiques –posició adoptada per les hipòtesis no lexicalistes– o bé si és l'estructura dels mots la que desencadena aquestes operacions sintàctiques. És la morfologia anterior a la sintaxi, o bé a la inversa? Estudis anteriors que consideraven el desenvolupament de la morfologia i de la sintaxi en la producció dels infants havien conclòs que són les operacions sintàctiques les que determinen l'estructura de les paraules (cfr. Halle & Marantz 1993, Bobaljik 2000). En l'article «Morphology vs. word-order in the acquisition of V-to-I», João Costa i João Loureiro (Universidade Nova de Lisboa) exposen els resultats d'un experiment realitzat amb onze nens portuguesos d'entre 3 i 4 anys i en sis adults que consisteix a comprovar la sensibilitat als errors morfològics, d'una banda, i als errors sintàctics, de l'altra per determinar quin és el factor desencadenant del moviment V(erb)-a-I(inflexió), si la sintaxi o la morfologia. L'experiment, que inclou estímuls amb agramaticalitats de verbs infinits per finits, de concordança de persona, de concordança de nombre, d'ordre d'elements verbals i elements adverbials, identifica que els nens presenten una sensibilitat més acusada als errors de tipus morfològic que als errors de tipus sintàctic: i això condueix els autors a suposar que el desencadenant del moviment V-a-I és la morfologia i no pas la sintaxi.

9. *Tu fais quoi?* El francès presenta tres tipus d'estructures interrogatives: amb *qu- in situ* (*Tu fais quoi?*), amb trasllat de *qu-* sense inversió (*Qu'est-ce que tu fais?*) i amb trasllat de *qu-* i inversió (*Que fais-tu?*). L'heterogeneïtat i la consegüent complexitat del sistema interrogatiu el fa idoni per estudiar-ne l'adquisició. I aquest és precisament l'objectiu del treball «Speculations about early syntax: the production of Wh-questions by normally developing French children and French children with SLI», de Cornelia Hamann (University of Oldenburg). L'estudi demostra que tant el nens amb un desenvolupament lingüístic normal com els nens amb trastorn específic del llenguatge prefereixen de forma generalitzada les estructures interrogatives amb *qu- in situ* que les altres dues estructures. El treball també investiga la convivència d'aquestes estructures amb altres elements propis dels estadis inicials de l'adquisició, com ara l'ús de l'infinitiu en lloc de les formes verbals finites, així com la presència del subjecte nul. Les dades dels infants amb desenvolupament normal del llenguatge indiquen l'absència de l'infinitiu en qualsevol estructura interrogativa i l'absència de subjecte nul en les estructures interrogatives amb trasllat, però no en les estructures amb *qu- in situ*. Les dades dels infants amb trastorn específic del llenguatge, per la seva banda, presenten també absència d'infinitiu però presència del subjecte nul en els tres tipus d'estructures, i una clara aversió a les estructures amb trasllat.

Fins aquí els comentaris específics als articles que integren el volum. Amb tot, es confirma que la recerca en adquisició és engrescadora i que és molt profitosa per a la teoria lingüística, en la mesura que n'aclareix alguns punts foscos i que fa decantar la balança en els casos d'ambigüïtat. També es posa de manifest que es tracta d'una àrea d'estudi encara molt verge i que, per tant, encara hi ha molts racons per escorcollar. El volum demana, no obstant això, una crítica general, que concerneix aspectes diversos. En primer lloc, una qüestió merament formal però enutjosa. Per al lector no avesat a segons quina mena d'estudis, és francament desmotivador haver-se d'esforçar tant per descobrir quin sintagma –o en el pitjor dels casos, quina frase– s'amaga al darrere de les infinites sigles que s'utilitzen en els diferents articles; el lector agrairia trobar-ne l'equivalència la primera vegada que apareixen en el text o que figuressin en forma de llista en alguna secció del volum. En segon lloc, una qüestió metodològica. Genera certa desconfiança el baix nombre de subjectes –de vegades només un– analitzats en alguns dels articles. És cert que és laboriós obtenir mostres exhaustives de la producció infantil, però també és lògic que sorprengui que s'arribi a determinades

generalitzacions a partir de la producció de només un, dos, tres o quatre infants. I, finalment, una darrera qüestió referent als resultats dels estudis: de vegades, i això és molt freqüent quan s'investiga, no s'obtenen resultats, o bé els resultats són diferents als que s'esperaven, o bé no són concloents, i això dóna lloc a conclusions potser massa relativistes: en alguns casos, pocs, el lector hauria agraït accedir a estadis més madurs de la investigació.

REFERÈNCIES

- AVRAM, Larisa (1999): «Clitic omission in child language and multiple spell-out». Pòster presentat al Gala 1999. Universitat Postdam.
- WEXLER, Kenneth (1998): «Very early parameter setting and the unique checking constraint. A new explanation of the optional infinitive stage». *Lingua*, 106, p. 23-79.
- WEXLER, Kenneth (2003): «The unique checking constraint as the explanation of clitic omission in SLI and normal development». JAKUBOWICZ, Celia / NASH, Lea / WEXLER, Kenneth (ed.): *Essays on Syntax, Morphology and Phonology in SLI*. Cambridge (Massachusetts): Mit Press.
- FREITAS, João / MIGUEL, Matilde / HUB FARIA, Isabel (2000): «Interaction between prosody and morphosyntax: Plurals with codas in the acquisition of European Portuguese». WESSENBORN, Jugen / HOLE, Barbara (ed.): *Approaches to Bootstrapping: Phonological, Syntactic and Neurophysiological Aspects in Early Language Acquisition*. Amsterdam; Philadelphia: Benjamins.